

باز کاوی مصادیق قاچاق کالا
در نظام حقوقی ایران

دکتر مرتضی طیبی جبلی^۱، داریوش کیوانی هفشجانی^۲

۱. دانشیار و مدیر گروه حقوق دانشگاه اصفهان

۲. محقق و پژوهشگر؛ کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه اصفهان و عضو بنیاد ملی نخبگان

چکیده

جرم قاچاق کالا به مثابه‌ی یکی از جرایم آسیب‌زننده به اقتصاد کشور، نقش بارزی را در خصوص بحران آفرینی اقتصادی ایفا کرده و سالانه ارقام هنگفتی را به عنوان زیان، به مجموعه‌ی اقتصاد کشور تحمیل می‌نماید. از همین روی انجام مبارزه‌ای همه‌جانبه علیه آن، اجتناب‌ناپذیر است. یکی از راه‌کارهای مبارزه با قاچاق کالا، بهره‌گیری از ابزارهای حقوقی مانند جرم‌انگاری این عمل و تعیین شرایط مسئولیت کیفری برای مرتکب آن است. از همین روی پرسشی که حائز اهمیت می‌نماید، این است که مصادیق جرم قاچاق کالا در نظام حقوقی ایران کدام است؟ پاسخ به این سوال، به منظور پی بردن به تحقق جرم و ترتب مجازات قانونی بر آن و همچنین پیشگیری از وقوع مصادیق پرتکرار، ضروری به نظر می‌رسد. از همین روی در جستار حاضر به منظور نیل به مقصود مزبور، با تتبع در نصوص قانونی، مشاهده می‌شود که دو ماده‌ی ۱۱۳ قانون امور گمرکی و ماده‌ی ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز متکفل تبیین مصادیق قاچاق کالا در نظام حقوقی ایران هستند؛ با وجود این، نویسندگان نشان می‌دهند که اندراج مصادیق در مادتين مزبور از باب تمثيل است و نه از باب حصر. همچنین در تشریح بندهای مختلف مواد یاد شده با بهره‌گیری از مدلول اطلاعات بازرگانی و گمرکی، اصول تفسیر قوانین کیفری و سایر مقررات قانونی مربوط استفاده می‌گردد.

واژگان کلیدی: قاچاق، قاچاق کالا، قانون امور گمرکی، قانون مبارزه با قاچاق کالا و

درآمد

مطابق با بند الف ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا^۱ و ارز، قاچاق کالا عبارت است از: «هر فعل یا ترک فعلی ... که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا ... گردد و بر اساس این قانون و یا سایر قوانین، قاچاق محسوب و برای آن مجازات تعیین شده باشد؛ {خواه} در مبادی ورودی یا هر نقطه از کشور حتی محل عرضه آن در بازار داخلی کشف شود». همچنین در یکی از دانشنامه‌های معتبر حقوق آمریکا، ورود یا خروج کالاهای ممنوع به کشور یا کالاهایی که هزینه‌های گمرکی و مالیاتی آنها پرداخت نشده، قاچاق محسوب گشته است (Lehman, Phelps, 2005, p220, V 9). گفتنی است که وفق بند ب ماده ۱۰۹ قانون مجازات اسلامی و بندهای ح و خ تبصره ماده ۳۶ همین قانون، قاچاق کالا در زمره‌ی جرایم اقتصادی احصا گردیده است. جرایم اقتصادی به رفتارهای مجرمانه‌ای اطلاق می‌شود که موجبات زیان به نظام تولید، توزیع و مصرف را فراهم می‌سازد (جمشیدی، ۱۳۸۸: ۷۱). این جرایم عهده دار ایجاد اختلال در نظام اقتصادی کشور بوده و امنیت اجتماعی^۲ را نیز تهدید می‌سازند. برای نمونه با ورود کالای قاچاق به کشور، بنگاه‌های اقتصادی که مشابه آن کالا را تولید می‌کنند، موفق به فروش محصولات خود نمی‌شوند و در نتیجه ضمن کاهش تولید، نسبت به اخراج بخشی از نیروی کار خویش نیز مبادرت نموده و این خود منشأ پدیده‌ی بیکاری می‌گردد که امروزه از آن به عنوان یکی از بزرگترین معضلات اجتماعی، اقتصادی و حتی امنیتی یاد می‌گردد. گفته می‌شود که می‌توان با جلوگیری از قاچاق سالانه بیش از یک میلیون فرصت شغلی ایجاد کرد (www.epe.ir/Home/Single/3305). شایان به ذکر است که مطابق با آخرین

۱. Smuggling of Goods

۲. جهت بررسی ابعاد گوناگون جرایم اقتصادی و امنیت اجتماعی رجوع کنید به:

Croall, Hazel, (2009), Community Safety and Economic Crime, Criminology & Criminal Justice, vol: 9 (2), p. 165 - 185

تحقیقات که مربوط به سال ۱۳۸۹ است، حجم کالاهای قاچاق به کشور بیش از ۱۴ میلیارد دلار قلمداد شده که این رقم بیشتر از یک پنجم کل واردات به کشور را تشکیل می‌دهد (اتاق بازرگانی، ۱۳۹۳: ۱۸ - ۱۷). از همین روی با نگاهی به فتاوی بسیاری از فقیهان معاصر نیز، می‌توان به اهمیت جایگاه قاچاق در ایجاد آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی پی برد؛ تا جایی که ارتکاب این عمل از منظر شرعی، حرام، غیر جایز و خلاف دستور شرع لحاظ گردیده و رعایت مقررات قانونی در زمینه قاچاق بر مکلفین لازم دانسته شده است (امام خمینی، ۱۴۲۴ ق: ۹۹۱؛ گلپایگانی، ۱۴۰۹ ق، ۱: ۵۶۴؛ فاضل لنکرانی، بی تا، ۱: ۲۶۸؛ بهجت، ۱۴۲۸ ق، ۳: ۲۱۹؛ مکارم شیرازی، ۱۴۲۷ ق، ۳: ۶۲۰). آسیب‌های جرم قاچاق کالا به عنوان یکی از جرایم اقتصادی ریشه در ویژگی‌های این دسته از جرایم دارد. رویت پذیری اندک، رقم سیاه بالا، پویایی، گستردگی دامنه خطر و برخورداری از اطلاعات خاص از خصایص جرایم اقتصادی است (ابراهیمی؛ صادق‌نژاد نایینی، ۱۳۹۲: ۱۶۳ - ۱۵۵). در حقوق آمریکا نیز جرم اقتصادی به مثابه‌ی رفتار پنهان (رویت پذیری اندک) منظور گردیده (Engdahl, 2009, p. 747) و از همین روی قاچاق کالا را اقدامی مخفیانه^۱ می‌دانند (Lehman, Phelps, Ibid). همچنین برخی از قاچاقچی‌ها حرفه‌ای در زمینه‌ی پیشبرد اقدامات مجرمانه‌ی خود از اطلاعات خاص برخوردار هستند. به عنوان مثال تعاونی‌های مرزی که مشمول استفاده از تسهیلات مبادلات مرزی هستند، بیش از یک میلیون عضو دارند که بیشتر این اعضا در حقیقت مرز نشین نیستند؛ بلکه اشخاصی هستند که با استفاده از اطلاعات خویش راجع به قوانین و مقررات تعاونی‌های مرزی، نسبت به عضویت در آنها به منظور نیل به اهداف خویش در زمینه قاچاق کالا اقدام می‌نمایند (اداره کل پژوهش ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۱۳۸۹: ۳۸). شایسته به ذکر است که در همین

راستا، برخی از مؤلفان معتقدند که در تحقیقات پیرامون قاچاق باید به جایگاه شرکتهای معظم چند ملیتی^۱ در عرصه ارتکاب این جرم، توجه شود (Gillespie, 2003, p.317). بنابراین با لحاظ مضار فراوان جرایم اقتصادی و به ویژه قاچاق کالا - که محل بحث گفتار حاضر است - و ابعاد پیچیده آن ضرورت دارد که مبارزه ای همه جانبه علیه آن انجام پذیرد. یکی از ابزارهای مهم این نبرد، بهره گیری از ساز و کارهای حقوقی مانند تنصیص مقررات قانونی است. هرچند صرف وضع قوانین و مقررات برای مقابله با پدیده ی شوم قاچاق کالا کافی نیست؛ اما قانون جدید مبارزه با قاچاق کالا و ارز فقط به اتخاذ رویکردهای مجازات محور بسنده ننموده و با وضع ماده ۱۲، گرایش به رویکرد پیشگیرانه^۲ را نیز مد نظر قرار داده است (ابراهیمی؛ صادق نژاد نایینی، همان: ۱۶۴ - ۱۶۳). در این ماده چنین می خوانیم: «کلیه ی دستگاه های عضو ستاد موظفند در چهارچوب اولویت های تعیین شده، برنامه پیشگیری از قاچاق کالا و ارز دستگاه متبوعه خود را جهت بررسی و تصویب به ستاد ارائه نمایند». موضوعی که در این بین حائز اهمیت می نماید، موضوع تبیین مصادیق قاچاق کالا در نظام حقوقی ایران است؛ زیرا تا هنگامی که به مصادیق آن پی برده نگردد، در حیطه ی رویکرد مجازات محور، ترتب مجازات قانونی و در حیطه ی رویکرد پیشگیرانه، تمهید اسباب پیشگیری از جرم قاچاق کالا امکان پذیر نخواهد بود. بنابراین در جستار حاضر به بررسی و تحلیل مصادیق قاچاق کالا، آثار و مسائل آن در حقوق ایران پرداخته می گردد.

۱. قوانین حاکم بر تبیین مصادیق قاچاق کالا

با نگاهی به قانون منسوخ مجازات مرتکبین قاچاق، مصوب ۲۹ / ۱۲ / ۱۳۱۲ می شد،

۱. Multinational Corporations

۲. یکی از سازوکارهای پیشگیری، توجه به زمینه های انسانی قاچاق، همچون فقر و بیکاری است (احمدی،

۱۳:۱۳۸۲)

خلا ناشی از فقدان مقررات تعیین کننده مصادیق قاچاق کالا به نحو نظام مند را دریافت. به گونه ای که پاره ای از صاحب نظران، به صراحت از این مطلب به عنوان یکی از مشکلات حوزه ی قاچاق کالا یاد کرده بودند (اجتهادی، ۱۳۹۰: ۱۳۶). قانون یاد شده تنها در معدودی از مواد مانند مواد ۲۵، ۲۶، ۲۹، ۴۴ و ۴۵ پیرامون موضوع مصادیق قاچاق کالا و آن هم تنها نسبت به برخی از کالاها همچون تریاک و طلا، دارای مقرر بود. برای مثال در ماده ۴۴ این قانون مصادیق قاچاق طلا و نقره بر شمرده شده یا در ماده ۲۶ آمده بود: «خرید و فروش و نگهداری اجناس دخانیه و ادوات و اشیایی که به موجب قانون انحصار دخانیات مصوب ۲۶ اسفند ماه ۱۳۱۰ و قانون اصلاح مواد ۳ و ۴ آن مصوب ۱۹ آبان ۱۳۱۱، خرید و فروش و تملک آنها انحصار به دولت یافته، قاچاق محسوب و مرتکب به مجازات مقرر برای مرتکبین قاچاق اموال موضوع عایدات دولت محکوم می گردد». عدم نظام مندی مقررات مبین مصادیق قاچاق کالا عملاً تا زمان تصویب قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰ و قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ مرتفع نگردید. قانونگذار در دو قانون اخیرالذکر به طور واضح به ذکر مصادیق قاچاق کالا اهتمام ورزیده و خلا قانونی ناشی از آن را جبران نموده است. از همین روی ماده ی ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مصادیق قاچاق کالا و ماده ی ۱۱۳ قانون امور گمرکی نیز مصادیق "قاچاق گمرکی کالا" را بر شمرده است. بنابراین، در این قسمت دو بخش منظور می گردد که در یکی مصادیق قاچاق کالا از منظر قانون امور گمرکی - که از لحاظ تاریخ تصویب مقدم است - و در دیگری مصادیق آن از منظر قانون مبارزه با قاچاق کالا بررسی می گردد.

۱-۱. تبیین مصادیق قاچاق کالا از منظر قانون امور گمرکی (قاچاق گمرکی)

فصل دوم از قانون امور گمرکی به موضوع قاچاق اختصاص دارد و همانگونه که گفته شد ماده ۱۱۳ این قانون در ۱۱ بند و دو تبصره، مصادیق قاچاق گمرکی را احصاء

نموده است. مصادیق قاچاق گمرکی عبارت است از:

۱. مطابق با بند الف این ماده «کالایی که از مسیر غیر مجاز یا بدون انجام تشریفات گمرکی^۱ به قلمرو گمرکی^۲ وارد یا از آن خارج گردد. همچنین کالایی که بدون انجام تشریفات گمرکی یا از مسیرهای غیر مجاز وارد کشور شود و در داخل کشور کشف گردد» قاچاق گمرکی محسوب می‌شود و بر اساس تبصره ذیل بند الف «منظور از مسیرهای غیر مجاز، مسیرهایی غیر از مواد مندرج در تبصره ۱ ماده ۱۰۳ این قانون است». و بنابر تبصره ۱ ماده ۱۰۳ مسیرهای مجاز گمرکی عبارت است از اسکله‌ها، لنگرگاه‌ها، فرودگاه‌ها و راه‌های مجاز گمرکی که برای ورود و خروج وسایل نقلیه و کالا و مسافر و هواپیمای مشمول تشریفات گمرکی استفاده می‌شود و این مسیرها به پیشنهاد کارگروهی به مسئولیت وزارت کشور و با شرکت نمایندگان تام‌الاختیار گمرک، وزارتخانه‌های امور خارجه، اطلاعات، راه و شهرسازی و صنعت، معدن و تجارت، نیروی انتظامی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور تعیین و به تصویب هیات وزیران می‌رسد. بند چ ماده ۱ قانون امور گمرکی، کلیه‌ی عملیاتی را که در اجرای مقررات گمرکی انجام می‌شود، تشریفات گمرکی می‌داند. در همین راستا خروج کالای گمرک نشده از قلمرو گمرکی می‌تواند مشمول بند الف باشد. وفق بند ظ ماده ۱ «کالایی که تحت نظارت و کنترل گمرک است، ولی تشریفات گمرکی آن به طور کامل انجام نشده» کالای گمرک نشده محسوب می‌گردد. نمونه‌ای که می‌توان برای عدم رعایت تشریفات گمرکی ذکر کرد، تکلیف مقرر در ماده ۱۸ است که برای شرکتهای حمل و نقل برقرار گشته و مطابق آن، این شرکت‌ها «موظفند هنگام ورود وسیله نقلیه به قلمرو گمرکی، دو نسخه اظهارنامه اجمالی تنظیم و به هریک از

۱. Customs Duties

۲. بند ص ماده ۱ قانون امور گمرکی: «قلمرو گمرکی: آن قسمت از قلمرو کشور است که در آن قانون امور گمرکی اعمال می‌شود».

آنها نسخه ای از فهرست کل بار و در صورت نیاز بارنامه‌های (راه نامه‌های) هر ردیف از فهرست کل بار را ضمیمه و به گمرک و مرجع تحویل گیرنده کالا تسلیم کنند». همچنین علاوه بر مورد پیش گفت، کالایی که از طریق مسیر غیر مجاز یا کالایی را که تشریفات گمرکی نسبت به آن انجام نگردیده و با این حال وارد کشور و در آنجا کشف شود، در عداد کالاهای قاچاق محسوب شده و مرتکب آن به مجازات مقرر برای جرم قاچاق کالا محکوم می‌گردد.

۲. مطابق با بند ب، وسیله نقلیه یا کالایی که تحت عنوان کالای ورود موقت یا ورود موقت برای پردازش یا عبور خارجی یا مرجوعی وارد قلمرو گمرکی می‌شود و ظرف مهلت مقرر خارج نمی‌گردد، قاچاق محسوب می‌شود. همچنین عدم تحویل کالای عبور داخلی شخصی، ظرف مهلتی که برای تحویل آن مقرر است، آن کالا را مبدل به کالای قاچاق می‌سازد. لازم به ذکر است که چنانچه عدم خروج یا عدم تحویل به گمرک و یا ترخیص قطعی عمدی نباشد، جرم قاچاق کالا محقق نمی‌شود. اکنون بایسته است که شقوق مختلف این ماده یعنی ورود موقت، ورود موقت برای پردازش، عبور خارجی و مرجوعی توضیح داده شود و چگونگی تحقق جرم قاچاق کالا پیرامون هریک تحلیل گردد. «ورود موقت رویه ای گمرکی است که بر اساس آن کالاهای معینی می‌تواند تحت شرایطی به قلمرو گمرکی وارد شود این کالاها باید ظرف مهلت معینی که گمرک ایران تعیین می‌نماید، بدون این که تغییری در آن ایجاد شود خارج گردد» (ماده ۵۰ قانون امور گمرکی). کالاهایی که قابلیت ورود موقت را دارند، در ماده ۷۲ آیین نامه اجرایی قانون امور گمرکی ذکر گردیده است. برای مثال چنانچه نمایشگاهی در کشور بر پا گردد (بند الف ماده ۷۲ آیین نامه) و یک بازرگان بخواهد کالای تولیدی خویش را در طی مدت دایر بودن نمایشگاه در معرض عموم قرار دهد، می‌تواند با سپردن تضمین موضوع ماده ۱۰ قانون امور گمرکی و ماده ۷۴ آیین نامه اجرایی آن، از رویه گمرکی ورود موقت استفاده نماید. بالطبع وارد کننده ی کالا باید

ظرف مهلتی که جهت خروج کالا از قلمرو گمرکی توسط گمرک مربوطه در نظر گرفته شده، اقدام نماید و در غیر این صورت اگر عمداً نسبت به خروج اقدام نوزد، مرتکب جرم قاچاق کالا گشته است. ورود موقت برای پردازش نیز، به رویه‌ی گمرکی اطلاق می‌شود که «بر اساس آن کالا می‌تواند به طور موقت به قلمرو گمرکی وارد شود تا ساخته، تکمیل، تعمیر، یا فرآوری شده و سپس صادر گردد» (ماده ۵۱ قانون امور گمرکی). حال چنانچه وارد کننده آن عمداً از خارج نمودن کالا ظرف مهلت مقرر، استنکاف ورزد حسب بند ب ماده ۱۱۳ مرتکب جرم قاچاق کالا شده است. همچنین «عبور خارجی کالا رویه گمرکی است که بر اساس آن کالایی به منظور عبور از قلمرو گمرکی از یک گمرک مجاز وارد و از گمرک مجاز دیگری، تحت نظارت گمرک خارج شود» (ماده ۵۳ قانون امور گمرکی). در همین راستا ماده ۱ قانون حمل و نقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران، بیان می‌دارد: عبور یا «ترانزیت خارجی کالا عبارت از سلسله‌مراحلی است که طی آن کالایی از مبادی خارجی به مقصد کشور ثالث و یا نگهداری آن در مناطق حراست شده و ترتیب حمل تدریجی آن به تقاضای صاحب کالا از قلمرو جمهوری اسلامی ایران، از یک نقطه مرزی کشور وارد و مالا از همان نقطه یا از دیگر نقاط مرزی کشور خارج گردد». از سوی دیگر، طبق ماده ۹۵ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی «عبور دهنده، با تسلیم اظهارنامه به گمرک متعهد می‌گردد، کالا را ظرف مهلتی که متناسب با مسافت، نوع، وسیله حمل و فصول سال تعیین می‌شود، از طریق گمرک خروجی مشخص شده در پروانه عبور، خارج نماید». حال در صورتی که عبور دهنده علی‌رغم تعهد خویش و از روی عمد در خصوص کالاهای عبور خارجی اقدامی ننماید، جرم قاچاق کالا را انجام داده است. سرانجام آنکه «مرجوعی رویه ای است که بر اساس آن کالای وارده موجود در گمرک را تا هنگامی که با اجرای مقررات متروکه به فروش نرسیده است، می‌توان به عنوان اعاده به خارج گمرک اظهار و ترخیص نمود» (ماده ۵۲ قانون امور گمرکی) و ماده ۸۹

آیین نامه اجرایی نیز عنوان می‌دارد: «برای ترخیص کالا به عنوان اعاده به خارج از قلمرو گمرکی، صاحب کالا و یا نماینده قانونی وی باید هزینه‌های خدمات انجام شده را پرداخت کند و در اظهار نامه تعهد کند که کالا را در مهلتی که رییس گمرک تعیین می‌نماید، از قلمرو گمرکی خارج سازد» و در ادامه‌ی همین موضوع ماده ۹۴ آیین نامه چنین می‌افزاید: «هرگاه صاحب کالای مرجوعی تا یک ماه پس از پایان مهلت داده شده، نسخه گواهی شده اظهار نامه را به گمرک صادرکننده پروانه مرجوعی برای تضمین، تحویل ننماید، گمرک مذکور مراتب را از گمرک مرز خروجی استعلام و اگر معلوم شود کالای مرجوعی به آن گمرک تحویل نشده (به جز موارد غیر عمدی) حسب مورد نسبت به وصول و واریز تامین و یا اجرای مقررات قاچاق اقدام خواهد نمود». بنابراین عدم خروج کالای مرجوعی ظرف مهلت مقرر اگر توأم با عمد باشد، باعث صدق عنوان قاچاق کالا بر آن می‌گردد. نکته‌ای که تشریح آن در روند تفهیم بند ب ماده ۱۱۳ شایان به توجه به نظر می‌رسد، این است که مقنن در تمام صور و شقوق یاد شده، عمل مرتکب را تنها اگر به نحو عمد انجام پذیرفته باشد، جرم تلقی نموده و مراد از عمد، سوء نیت مرتکب عمل است (ساوانی، ۱۳۹۳: ۱۷۴). یعنی برای مثال مرتکب با علم به اینکه باید کالای ورود موقت یا مرجوعی را ظرف مهلت یک ماه از قلمرو گمرکی خارج نماید (موضوع جرم)، از روی اراده و با سوء نیت آن کالا را خارج نگرداند^۱. در واقع غرض مقنن از اتیان قید عمد، این است که موارد غیر عمد همچون حدوث قوه‌ی قهریه (فورس ماژور) را از شمول حکم ماده خارج سازد. مطلب دیگر آنکه تبصره ذیل بند ب ماده ۱۱۳ «ارائه اسناد خلاف واقع که دلالت بر خروج وسایل نقلیه و کالا از قلمرو گمرکی و یا تحویل آنها به گمرک داشته باشند» را نیز مشمول مقررات بند ب دانسته و در نتیجه قاچاق گمرکی قلمداد نموده است.

۱. ماده ۱۴۴ قانون مجازات اسلامی: «در تحقق جرایم عمدی، علاوه بر علم مرتکب به موضوع جرم، باید قصد او در ارتکاب رفتار مجرمانه احراز گردد...»

مستفاد از بند ز ماده ۱ قانون مبارز با قاچاق کالا و ارز و بند ح ماده ۱۱۳ قانون امور گمرکی به سندی که در آن اظهارات خلاف واقع بیان گردیده یا مجعول باشد، سند خلاف واقع می گویند. برای مثال اگر وارد کننده کالای ورود موقت یا عبور خارجی، سند مجعولی را به گمرک ارائه دهد، که دال بر خروج کالا، ظرف مهلت مقرر باشد؛ در حالی که حقیقتاً آن کالا از قلمرو گمرکی خارج نگشته، واردکننده مرتکب جرم قاچاق کالا شده است. نکته حائز اهمیت این است که تحقق جرم در این مورد ناشی از این است که مرتکب عمداً و از روی سوء نیت، ظرف مهلت مقرر کالا را از قلمرو گمرکی خارج نموده و بنابراین عمل وی، منطبق با بند ب ماده ۱۱۳ و مجرمانه تلقی می گردد. گفته شد که به موجب تبصره‌ی مورد اشاره، ارتکاب جرم قاچاق ممکن است از طریق ارائه سند مجعول صورت پذیرد و به تبع آن احتمال دارد که عمل مرتکب مشمول قواعد تعدد معنوی (ماده ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی) گردد. «تعدد معنوی به این معنا است که مرتکب یک عمل انجام داده است، ولی این عمل با چند عنوان مجرمانه در قانون منطبق است» (ساولانی، همان: ۳۶۸) که در ما نحن فیه استفاده از سند مجعول (ماده ۵۳۵ قانون تعزیرات) و جرم قاچاق بر عمل مرتکب صادق به نظر می رسد؛ اما گفته شد که منشا جرم قاچاق در این مورد نه ارائه سند خلاف واقع و مجعول که خارج نمودن عامدانه‌ی کالا ظرف مهلت مقرر از قلمرو گمرکی است که پیش از ارائه سند مجعول اتفاق افتاده، پس در این مورد ما با تعدد واقعی یا مادی روبرو هستیم که ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی بر آن حاکم است.

۳. بیرون بردن کالای تجاری از اماکن گمرکی بدون اظهار یا بدون پرداخت یا تامین حقوق ورودی توسط خارج کننده، قاچاق محسوب می شود؛ خواه عمل در حین خروج و خواه بعد از خروج از اماکن گمرکی کشف شود. چنانچه خارج کننده غیر از صاحب کالای تجاری یا نماینده قانونی وی باشد، گمرک عین کالا و در صورت فقدان عین، بهای آن را از مرتکب می گیرد و پس از دریافت وجوه گمرکی مقرر (این وجوه

از صاحب کالا ستانده می‌شود)، به صاحب کالا مسترد می‌دارد و مرتکب طبق مقررات کیفری تعقیب می‌شود. کالای تجاری، کالایی است که به تشخیص گمرک ایران برای فروش صادر یا وارد می‌گردد، اعم از اینکه به همان شکل یا پس از انجام عملیات اعم از تولیدی، تفکیک و بسته بندی به فروش برسد (بند ص ماده ۱ قانون امور گمرکی) و حقوق ورودی عبارت است از حقوق گمرکی معادل چهار درصد (۴٪) ارزش گمرکی کالا به اضافه سود بازرگانی که توسط هیات وزیران تعیین می‌گردد، به علاوه وجوهی که به موجب قانون، گمرک مسئول و صول آن است و به واردات قطعی کالا تعلق می‌گیرد، ولی شامل هزینه‌های انجام خدمات نمی‌شود (بند د ماده ۱ قانون امور گمرکی). نکته‌ی بسیار مهمی که در این بند باید بدان عنایت داشت، این است که چنانچه خارج کننده، صاحب کالا باشد، قاچاق کالا محقق است و اگر غیر از صاحب کالا باشد، بند پ اشعار داشته مرتکب طبق مقررات کیفری (مانند سرقت) تعقیب خواهد شد و این صورت را از شمول جرم قاچاق گمرکی کالا خارج ساخته است. نکته جالب توجه دیگری که در بند پ ماده ۱۱۳ نهفته و از منظر آموزه‌های حقوق مدنی و به ویژه حقوق مسئولیت مدنی بسیار حائز اهمیت بوده و جای دقت و اندیشه ورزی دارد این است که در این بند چنین آمده که در صورت نبودن عین کالا، بهای آن از خارج کننده ستانده می‌شود و به عبارت دیگر قانون امور گمرکی هم سوی با قانون مدنی (مواد ۳۱۱ و ۳۱۲) اشاره ننموده که در صورت مثلی بودن عین مفقود یا معدوم، باید مثل آن داده شود و به دیگر سخن دادن قیمت آن حتی اگر عین تلف شده مثلی باشد، کافی قلمداد گردیده و این خود ریشه در رویکرد تمایل به جانشین کردن قیمت به جای مثل دارد که توسط یکی از اساتید برجسته حقوق مدنی، در نظام حقوقی ما مطرح شده بود (کاتوزیان، ۱۳۸۹: ۲۱۶ - ۲۱۵).

۴. طبق بند ت ماده ۱۱۳ هرکس کالای عبور خارجی را تعویض یا قسمتی از آن را بردارد، به مجازات مقرر برای قاچاق کالا محکوم می‌گردد. در قسمت پیشین شرح

کالای موضوع عبور خارجی گذشت. مسائلی که پیرامون این بند نیاز به توضیح دارد، یکی این است که برداشتن کل محموله‌ی کالای عبور خارجی به قیاس اولویت قاچاق قلمداد می‌گردد و همچنین برای قاچاق محسوب شدن فرقی نمی‌کند که کل محموله یا قسمتی از آن تعویض شود.

۵. بر اساس بند ث ماده‌ی مورد بحث، کالایی که ورود و صدور آن ممنوع است و تحت عنوان کالای مجاز یا کالای مجاز مشروط و با نام کالای مشروط اظهار شود، حسب مورد وارد کننده یا صادرکننده، قاچاقچی کالا به حساب می‌آید. برای تبیین این بند ابتدا باید مراد مقنن از کالای ممنوع، مجاز و مجاز مشروط مشخص شود. کالای ممنوع، کالایی است که صدور یا ورود آن بنا به مصالح ملی یا شرع مقدس اسلام، به موجب قانون ممنوع است (بند ف ماده ۱ قانون امور گمرکی). کالای مجاز، کالایی است که صدور یا ورود آن با رعایت ضوابط، نیاز به کسب مجوز ندارد (بند ع ماده ۱ همان قانون) و کالای مجاز مشروط، کالایی است که صدور یا ورود آن نیاز به کسب موافقت قبلی یک یا چند سازمان دولتی دارد. مثالی را که می‌توان جهت روشن نمودن این بند، بدان تمسک جست، وارد کردن مشروبات الکلی است که مطابق با منویات شارع مقدس اسلام و نصوص قانونی (ماده ۷۰۳ قانون مجازات اسلامی - کتاب تعزیرات، تبصره ۴ ماده ۲۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز) ورود آن به کشور ممنوع است. حال چنانچه وارد کننده این کالای نامشروع و ممنوع، به گمرک مشروب الکلی را به عنوان نوشیدنی مجاز اظهار نماید، مرتکب جرم قاچاق کالا گردیده است. نکته ای که پیرامون همین مصداق به خصوص، یعنی مشروب الکلی، قابل ابراز می‌نماید، این است که از یک سوی مطابق با ماده ۴۴ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دادسرا و دادگاه انقلاب در رسیدگی به جرم قاچاق کالای ممنوع صالح است و چون مشروب الکلی کالای ممنوعه بوده، آن دادگاه رسیدگی به آن را بر عهده دارد؛ اما از سوی دیگر وفق ماده ۷۰۳ قانون تعزیرات محکمه عمومی را در این خصوص صالح می‌داند.

عده‌ای از اساتید آیین دادرسی کیفری در راستای حل تعارض مادّین مزبور، معتقدند از آن جا که ماده ۷۰۳ نصّ خاصی است بر ماده‌ی ۴۴ حاکم بوده و در نتیجه رسیدگی به جرم واردات مشروب الکلی در صلاحیت دادگاه عمومی است (خالقی، ۱۳۹۳: ۲۶۸ - ۲۶۷). به نظر می‌رسد همین نظر صائب باشد؛ زیرا به موجب آرای اصولیین عام لاحق ناسخ خاص سابق نیست (هاشمی شاهرودی، ۱۴۱۹ ق، ۴: ۱۴). شایان به ذکر است که در خصوص کالای عبوری وفق تبصره ۲ ماده ۱۰۸ قانون امور گمرکی برخورد می‌شود.

۶. به موجب بند ج ماده ۱۱۳ اگر توأم با کالای اظهار شده به گمرک، کالای اضافی هم باشد که در اسناد تسلیم به گمرک ذکر از آن نشده است، در این حال، دارنده کالای اضافی در صورتی که نوع آن مغایر با کالای اظهار شده باشد؛ به تحمل مجازات مقرر برای جرم قاچاق کالا محکوم می‌گردد، زیرا کالای اضافی قاچاق محسوب است. اتیان این قید که کالای اضافی باید با کالای اظهار شده از یک نوع نباشد، بدین خاطر صورت گرفته که امکان دارد کالای اضافی متجانس، در اثر اشتباه محاسباتی در اسناد گمرکی مذکور نگردیده باشد. این قید در عمل می‌تواند موجبات سوء استفاده قاچاقچیان کالا را فراهم آورده و بنابراین این ماده را باید به این نحو تفسیر نمود که چنانچه افزودن کالای اضافی متجانس با کالای اظهار شده عامدانه نباشد، تحقق جرم منتفی است و در غیر این صورت قول به ثبوت جرم وجیه به نظر می‌رسد. همچنین مطابق با همین بند، کالای اضافی موضوع ماده ۵۴ این قانون از شمول این بند مستثنی است. مطابق با ماده ۵۴ قانون امور گمرکی، هر گاه در گمرک ورودی، کالای عبوری نسبت به اظهارنامه، دارای اضافات باشد، اگر کالای اضافی، هم نوع و مازاد بر پنج درصد (۵٪) باشد یا غیر هم نوع باشد، مشمول تبصره ۲ ماده ۱۰۸ خواهد بود و به موجب این مقرر کالای مغایر و مازاد طبق مفاد این نص، توسط دولت ضبط می‌گردد.

۷. اگر وسایل نقلیه و کالایی که صدور قطعی آن ممنوع یا مشروط است و به عنوان خروج موقت یا کران بری (کابوتاژ) اظهار شده باشد و ظرف مهلت مقرر به قلمرو گمرکی وارد نگردد، عمل خارج کننده قاچاق محسوب می شود. موارد قوه‌ی قهریه (فورس ماژور) و مواردی که عدم ورود کالا عمدی نیست، از این حکم مستثنی است (بند چ ماده ۱۱۳). به موجب ماده ۶۴ قانون امور گمرکی، صدور قطعی روبه گمرکی است که بر اساس آن، کالای داخلی به منظور فروش یا مصرف از کشور خارج می شود و به موجب ماده ۹۹ همین قانون کران بری یا کابوتاژ «رویه ای است که بر اساس آن کالاهای داخلی از یک گمرک مرزی به گمرک مرزی دیگر، در قلمروی گمرک، از راه دریا یا رودخانه ای مرزی حمل می گردد. کالایی که از لحاظ نزدیکی راه با رعایت صرفه تجاری از یک نقطه به نقطه دیگر قلمروی گمرک از راه‌های زمینی مجاز با عبور از خاک کشور خارجی و همچنین کالاهایی که از راه دریا یا رودخانه‌های مرزی به مناطق آزاد حمل می شود در صورتی که برای مصرف در این مناطق باشد، مشمول مقررات کران بری (کابوتاژ) می شود. در این موارد هرگاه کالای کران برد (کالای کابوتاژی) با وسایل نقلیه داخلی حمل شود، و سیله نقلیه نیز تابع روبه کالای کران برد (کالای کابوتاژی) است». برای مثال شخصی قصد دارد، کالاهایی را که صدور قطعی آن ممنوع است، به منظور شرکت در یک نمایشگاه بین المللی در قالب خروج موقت از کشور خارج نماید. حال اگر ظرف مهلت مقرر، نسبت به بازگرداندن آن کالا اقدام ننماید، مرتکب جرم قاچاق کالا گشته و از آنجا که کالا ممنوعه بوده، دادسرا و دادگاه انقلاب به جرم وی رسیدگی می کند (خالقی، همان: ۲۶۷).

۸. چنانچه شخصی، کالای مجاز یا مجاز مشروط را تحت عنوان کالای مجاز یا مجاز مشروط دیگری که جمع حقوقی ورودی آن کمتر است، با نام دیگر و با استفاده از اسناد خلاف واقع به گمرک اظهار نماید، مرتکب جرم قاچاق کالا شده است (بند ح ماده ۱۱۳). همچنین کالای عبوری مشمول تبصره ۱ ماده ۱۰۸ این قانون قلمداد گردیده

است.

۹. وفق بند خ ماده ۱۱۳، اگر شخصی با اظهارنامه خلاف واقع یا اسناد غیر واقعی و یا با ارائه مجوزهای جعلی، کالای مدنظر خود را، مشمول معافیت گمرکی معرفی و نسبت به صدور یا ورود آن اقدام ورزد، مرتکب قاچاق کالا گشته است.

۱۰. به موجب بند د ماده ۱۱۳ تعویض کالای ممنوع الصّدور یا مجاز مشروط با کالای صادراتی که برای آن، پروانه صادر گردیده قاچاق محسوب می شود و همچنین است اگر کالای جایگزین شده نسبت به کالای صادراتی دارای ارزش کمتری باشد.

۱۱. کالاهایی که به موجب، قانون امور گمرکی یا قوانین خاص، یا تصویب نامه های هیات وزیران با معافیت از حقوق ورودی ترخیص می شوند، اگر قبل از انقضای ده سال از تاریخ ترخیص آن، به شخص دیگری که حق استفاده از معافیت با همان شرایط را ندارد به هر عنوان اعم از قطعی یا وکالتی واگذار شود، باعث می شود که عمل واگذار کننده وفق بند ذ ماده ۱۱۳ و ماده ۱۲۰ قانون امور گمرکی قاچاق محسوب گردد.

۱-۲. تبیین مصادیق قاچاق کالا از منظر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز

علاوه بر قانون امور گمرکی که به صورت نظام مند به تبیین مصادیق قاچاق گمرکی کالا پرداخته، ماده ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز نیز، به همان نحو مصادیق دیگری از قاچاق کالا را بر شمرده که به شرح ذیل است:

۱. چنانچه شخصی کالایی را که به عنوان خروج موقت یا کابوتاژ از مرز خارج نموده و ظرف مهلت مقرر آن را به کشور باز نگرداند، در صورتی که کالای خارج شده یا کابوتاژی در زمره ی کالاهای ممنوع یا مجاز مشروط باشد، به جرم قاچاق کالا قابل پیگرد است (بند الف ماده ۲). شایان به ذکر است که حسب بند ث ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، کالای ممنوعه چنین تعریف شده که: «کالاهایی که صدور یا

ورود آن، به موجب قانون ممنوع است» و حسب بند ج همان قانون و همان ماده، «کالاهایی که صدور یا ورود آن، علاوه بر انجام تشریفات گمرکی حسب قانون نیازمند به کسب مجوز قطعی از یک یا چند مرجع ذی ربط قانونی است»، کالای مجاز مشروط قلمداد می‌گردد. براساس تبصره ۴ ماده ۲۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مال تاریخی و فرهنگی از مصادیق کالاهایی ممنوع است و چنانچه برای مثال از طریق کران بری یا کابوتاژ نسبت به انتقال آن از یک نقطه به نقطه دیگر کشور و از راه مجاز کشور خارجی، اقدام شود و در خلال انجام عملیات کابوتاژ، راننده ی کران بر به محض خروج از مرز کشور ضمن ترک عملیات، مال تاریخی را به کشور باز نگرداند، مرتکب قاچاق شده است.

۲. اضافه ساختن کالایی به محموله ترانزیتی خارجی، قاچاق محسوب می‌شود و همچنین تعویض کالای محموله عبوری داخلی با کالایی دیگر یا کاستن از کالاهای محموله ی عبور داخلی، قاچاق تلقی می‌گردد (بند ب ماده ۲).

۳. اظهار کالا به گمرک با ارائه اسناد یا مجوزهای جعلی از مصادیق قاچاق کالا است. برای مثال اگر شخصی، با ارائه سند مجعول، به گمرک اظهار دارد که کالای مد نظرش از پرداخت حقوق ورودی معاف است و نسبت به صدور یا ورود آن کالا اقدام نماید، مرتکب قاچاق شده است (بند پ ماده ۲).

۴. تعویض کالای صادراتی دارای پروانه با کالای دیگری که مشمول حقوق و عوارض ویژه ی صادراتی است، از مصادیق قاچاق کالا تلقی می‌گردد (بند ت ماده ۲).

۵. ورود کالاهایی که دارای نشانی یا نام یا علامت یا مشخصات دیگری - به شرط تقلبی بودن نشانه یا علامت یا مشخصه - بر روی خود یا بر روی لفاف خود هستند، به منظور فراهم کردن موجبات اغفال خریدار و مصرف کننده نسبت به سازنده یا محل ساخت یا مشخصات اصلی آن کالا، قاچاق محسوب می‌گردد (بند ث ماده ۲ و ماده ر ماده ۱۲۲ قانون امور گمرکی).

۶. مطابق با بند ج ماده ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، اظهار کالای وارداتی با نام یا علامت تجاری ایرانی، بدون اخذ مجوز قانونی از مراجع ذی ربط با قصد متقلبانه، قاچاق به حساب می‌آید.

۷. واردات کالا به صورت تجاری و با استفاده از تسهیلات در نظر گرفته شده در قوانین و مقررات مربوط، برای کالاهای مورد مصرف شخصی مانند تسهیلات همراه مسافر، تعاونی‌های مرزنشین و ملوانی در صورت عدم اظهار کالا به عنوان تجاری به تشخیص گمرک، قاچاق محسوب می‌گردد (بند چ ماده ۲). به عنوان نمونه به موجب حکم تبصره ۲ ماده ۶ آیین نامه ی اجرایی قانون سامان دهی مبادلات مرزی، مصوب ۲۶ / ۱۱ / ۱۳۸۴ اعضای تعاونی‌های مرزی در خصوص وارد کردن ارزاق عمومی از سی در صد تا صد در صد تخفیف حقوق ورودی بهره مند می‌شوند؛ حال اگر عضوی از این رهگذر به واردات کالا به صورت تجاری و برای عرضه آن در داخل کشور اقدام نماید، مرتکب قاچاق کالا شده است.

۸. عرضه کالا به استناد حواله‌های فروش سازمان جمع آوری و فروش اموال تملیکی و یا سایر دستگاه‌ها مشروط بر آنکه مشخصات کالای عرضه شده با مشخصات مندرج در حواله‌ی فروش، تطابق ننماید؛ قاچاق محسوب می‌شود (بند د ماده ۲). گفتنی است که سازمان جمع آوری و فروش اموال تملیکی، سازمانی است که «به منظور جمع آوری و نگهداری، اداره و فروش کالاهای متروکه دولتی و غیر دولتی و ضبطی و قاچاق قطعیت یافته و کالاهای قاچاق بلا صاحب و متواری و همچنین اموال منقول و غیر منقول و حقوق مالی که بر اثر احکام و قرارهای قطعی مراجع ذی صلاح قضایی و یا تصمیمات مراجع صلاحیت دار و صنفی به انحاء مختلف از قبیل ضبط، مصادره، استرداد، تملیک و تعزیر مالی، صلح، هبه و نیز سایر اموالی که در اجرای اصل چهل و نهم قانون اساسی ایران و سایر قوانین به تملک و یا تصرف دولت درآمده به صورت شرکت دولتی» تشکیل شده است (ماده ۱ قانون جمع آوری و

فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن).

۹. بند ذ ماده ۲ عرضه کالاهای وارداتی فاقد شناسه کالا و شناسه رهگیری در سطح خرده فروشی را قاچاق قلمداد نموده است. این بند رعایت ماده ۱۰ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز را نیز، الزامی نموده است. مطابق با بند ث ماده اخیرالذکر، دستگاه‌های عضو ستاد وظیفه دارند که واحد جمع آوری گزارش‌های مردمی را راه اندازی نمایند تا از این رهگذر بتوانند که به تکالیف خود من جمله تکلیف کشف جرایم قاچاقی را که طبق بند ذ ماده ۲ جرم انگاری گشته، کشف نمایند. شایان به ذکر است که شناسه کالا «شناسه ای است چند رقمی که مبتنی بر یک نظام جامع طبقه بندی کالا است و مشخصات ماهوی هر قلم کالا احصاء و در یک سامانه ثبت می شود و به صورت رمزینه (بارکد) و یا نظایر آن بر روی کالا نصب یا درج می گردد» (بند ذ ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز). شناسه رهگیری، شناسه ای است «چند رقمی که مبتنی بر شناسه کالا است و به منظور منحصر به فرد نمودن هر واحد کالا به کلیه کالاهای دارای بسته بندی با ابعاد مشخص، اختصاص می یابد. ماهیت، مالکیت و موقعیت کالاها در هر نقطه از زنجیره تامین مبتنی بر شناسه، قابل استعلام و رهگیری است و در قالب یک رمزینه بر روی کالاهای مزبور نصب یا درج می گردد» (بند ر ماده ۱).

۱۰. در بند ر ماده ۲ آمده است که: «هرگونه اقدام به خارج کردن کالا از کشور، بر خلاف تشریفات قانونی به شرط احراز در مراجع ذی صلاح با استناد به قرائن و امارات موجود» قاچاق محسوب می شود. آنچه که در این ماده شایان به توجه می نماید، خلط دو مقام ثبوت و اثبات در آن است. در واقع احراز قاچاق در مراجع ذی صلاح با استناد به قرائن و امارات موجود از مقولات شکلی بوده و سبب موجد جرم نیست، بلکه کاشف از آن است.

۲. تحلیل حصری یا تمثیلی بودن مصادیق قاچاق کالا در قوانین مزبور

همان گونه که عنوان گردید و شرح آن مذکور واقع شد دو ماده ی ۱۱۳ و ۲ قانون امور گمرکی و قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز عهده دار تبیین مصادیق قاچاق کالا اعم از گمرکی و غیر آن هستند. پرسشی که در این خصوص قابل طرح به نظر می آید، این است که آیا این مصادیق حصری هستند و یا تمثیلی؟ قول به تمثیلی بودن این مصادیق اقرب به صواب است چه اینکه مستند به بند الف ماده ۱ و بند ر ماده ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا که برای آن مجازات مقرر گشته، قاچاق محسوب است و نظر به گستردگی تشریفات مربوطه، مصادیق ناشی از نقض آنها نیز گسترده خواهد بود. بنابراین مصادیق مندرج در مواد ۲ و ۱۱۳ قوانین مزبور، اهم مصادیق جرم قاچاق کالا در حقوق ایران است و نه تمام مصادیق؛ خصوصاً آنکه بند ز ماده ۲ سایر مصادیق قاچاق، به موجب قوانین دیگر را هم مورد اشاره قرار داده است. در همین راستا مطابق با ماده ۱ قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۶/۷ / ۱۳۹۰ که ا شعار می دارد: «قاچاق سلاح، مهمات، اقلام و مواد تحت کنترل عبارت از وارد کردن آنها به کشور یا خارج نمودن آنها از کشور به طور غیرمجاز است»، جرم انگاری یکی از مصادیق قاچاق کالا است.

برآمد

در مقاله ی پیش روی، نویسندگان کوشیده اند تا از طریق واکاوی ماهیت جرم قاچاق کالا و نمایاندن آسیب های همه جانبه و فراوان آن، با تاکید بر مفهوم جرم اقتصادی و با بهره گیری از آموزه های حقوق تطبیقی، اهمیت بحث از تبیین مصادیق قاچاق کالا در نظام حقوقی ایران را جلوه گر سازند. از همین روی به منظور نیل به مصادیق قاچاق کالا، با تتبع در نصوص قانونی، خاطر نشان می سازند که دو ماده ی ۱۱۳ قانون امور گمرکی و ماده ی ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز متکفل تبیین مصادیق قاچاق کالا در نظام

حقوقی ایران هستند؛ با وجود این، نویسندگان بر این باورند که اندراج مصادیق در مادّتين مزبور از باب تمثيل است و نه از باب حصر. همچنين در روند تشریح بندهای مختلف مواد یاد شده با بهره‌گیری از مدلول اطلاعات بازرگانی و گمرکی، اصول تفسیر قوانین کیفری و سایر مقررات قانونی مربوط در جهت غنای افزون‌تر بحث، گام برداشته شده است.

منابع و مأخذ

۱. ابراهیمی، شهرام؛ صادق نژاد نایینی، مجید، (۱۳۹۲)، «تحلیل جرم شناختی جرایم اقتصادی»، پژوهش حقوق کیفری، سال دوم، شماره پنجم، ۱۷۴ - ۱۴۷.
۲. اتاق بازرگانی، (۱۳۹۳)، «نگاهی به پدیده قاچاق کالا در ایران؛ چه کالاهایی بیشتر قاچاق می‌شوند؟»، نامه اتاق بازرگانی، سال هشتاد و پنجم، شماره ۸۷.
۳. اجتهادی، سید عبدالمجید، (۱۳۹۰)، «مصادیق جرایم قاچاق کالا و ارز در حقوق ایران»، مجله بررسی‌های حقوقی، سال اول دوره جدید، شماره اول، ۱۳۸ - ۱۰۷.
۴. احمدی، عبدالله، (۱۳۸۲)، قاچاق کالا، چاپ دوم، تهران، نشر میزان.
۵. اداره کل پژوهش ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، (۱۳۸۹)، سیاست جنایی در مبارزه با قاچاق کالا؛ استثنای جرم انگاری، فصلنامه پژوهشی تحلیلی ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، شماره ۱۲، ۴۳ - ۳۷.
۶. امام خمینی، سید روح الله، (۱۴۲۴ ه.ق)، توضیح المسائل (محشی)، چاپ هشتم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۷. بهجت، محمد تقی، (۱۴۲۸ ه.ق)، استفتائات، ج ۳، چاپ اول، قم، دفتر حضرت آیت الله بهجت.
۸. جم‌شیدی، علیرضا، (۱۳۸۸)، «پیشگیری از جرایم اقتصادی؛ از اقدام‌های قضایی تا اقدام‌های اجرایی»، در: مجموعه سخنرانی‌های ارائه شده در نخستین همایش ملی پیشگیری از وقوع جرم، به کوشش محمد فرجیها و سید محمد حسین سرکشیان، چاپخانه معاونت آموزش ناجا.
۹. خالقی، علی، (۱۳۹۳)، نکته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری، چاپ اول، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
۱۰. ساولانی، اسماعیل، (۱۳۹۳)، حقوق جزای عمومی، چاپ ششم، تهران، موسسه مشاهیر مهر دادآفرین.
۱۱. فاضل لنکرانی، محمد، (بی‌تا)، جامع المسائل، ج ۱، چاپ یازدهم، قم، انتشارات امیر قلم.

۱۲. کاتوزیان، ناصر، (۱۳۸۹)، دوره مقدماتی حقوق مدنی: وقایع حقوقی، مسئولیت مدنی، چاپ چهارم، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۱۳. گلپایگانی، سید محمد رضا، (۱۴۰۹ ه.ق)، مجمع المسائل، ج ۱، چاپ دوم، قم، دار القرآن الکریم.
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر، (۱۴۲۷ ه.ق)، استفتانات جدید، ج ۳، چاپ دوم، قم، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع).
۱۵. هاشمی شاهرودی، سید علی، (۱۴۱۹ ه.ق)، دراسات فی علم الاصول (تقریرات آیت الله العظمی خویی)، چاپ اول، قم، موسسه دایره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام.

16. Croall, Hazel, (2009), Community Safety and Economic Crime, Criminology & Criminal Justice, Volume: 9 (2), p. 165 – 185.
17. Engdahl, Oskar, (2009), Economic Crime as Hiding Behavior, American Journal of Economics and Sociology, Volume 68, No 3, p. 747 – 773.
18. Gillespie, Kate, (2003), Smuggling and Global Firm, Journal of International Management 9, p. 317 – 333.
19. Lehman, Jeffry – Phelps, Shirelle, (2008), West`s Encyclopedia of American law, Volume 9, 2 ND Edition
20. www.epe.ir

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی